

PREDNIKI OBRTNEGA ZDRUŽENJA V ŠKOFJI LOKI

V tem sestavku bom objavil nekaj drobcev iz zgodovine obrtniških stanovskih organizacij, združenj, zadrug, društev v sedanji loški občini. Ker je veliko arhivskih virov izgubljenih, je točno podobo težko rekonstruirati. Posebno starejše bralce naprošam, naj mi posredujejo podatke ali dodatne viře, da bo sčasoma preteklost obrtniških združenj na loškem področju bolje poznana.

Ko govorimo o prednikih Obrtnega združenja Škofja Loka, ne smemo pozabiti na loške cehe, čeprav je bilo o njih veliko napisanega.¹ Francozi so ob zasedbi Kranjske 1809—1813 cehe odpravili in jih avstrijska oblast ni več obnovila. Obdržali so se le še kot cerkvene stanovske bratovščine. V takšni obliki so se ohranili v Loki prav do zadnje vojne. Čevljarski ceh pa se, kot vemo, še sestaja. V prvi polovici prejšnjega stoletja so loški cehi razširili članstvo tudi na podeželske obrtnike v loškem gospodstvu. Posebno aktiven je ostal lončarski ceh — takrat že kot bratovščina sv. Florijana. V ceh so bili včlanjeni celo lončarji iz Ljubnega in Komende. Pri lončarskem cehu so še v 30. letih tega stoletja sila natančno vodili sezname članov. Včlanil se je lahko vsakdo. Med zapiske cehovske kronike so pozneje vpisovali tudi razne dogodke. Leta 1917 so zapisali, da je bila med svetovno vojno velika draginja. Liter vina je stal 4 krone. Ko je kronist vpisoval vsako leto nove člane, je kar med priimke priključil leta 1921: »bilo je v času velike draginje, liter vina je veljal 28 kron, kila moke 18 kron, kila mesa 32 kron. To leto se je delala ustava Jugoslavije.« Leta 1925 in 1926 je kronist napisal več o povodnjih kot pa o novih članih. Leta 1928 se je med člane vpisal celo vladni svetnik, vodja sreske izpostave v Škofji Loki, dr. Dioniz Maraž. Leta 1929 je pisal kronist o naselitvi nove vojašnice, o načrtih za novo šolo in o hudem mrazu, ko so na Dolenčevi žagi na Trati namerili 3. februarja kar minus 37⁰ C. S posebno podpisno polo, ki se skoraj ni spreminjala, so v tridesetih letih pobirali članarino. Poglejmo si tekst iz leta 1940:

Društvo sv. Florijana v Škofji Loki (Lončarski cunft)

Da zmoremo zadostiti starim običajem našega cunfta, da plačamo za sv. maše, ki se berejo med letom za vse žive in rajne člane, zato prosimo, da vsak plača članarino, ki znaša po sklepu lanskega sestanka na osebo letno din 4.

S članarino se vnaprej plačujejo tudi svetilci pri pogrebih.

Upamo, da smo vsi ponosni na to našo staro organizacijo, ter da še nadalje vzdržimo, ter s tem prosimo, da nihče ne odreče članstva in ne članarine.

V Škofji Loki, 23. aprila 1940.

*Valentin Debeljak, cunftni oče
Lovro Planina I. ključar
Ciril Grohar II. ključar.*

Sl. 1. Fotografija načelstva zadruga v Železnikih okrog leta 1928 ali nekaj let prej. Objavljena je v Spominski knjigi, posvečeni 25-letnici Zveze obrtnih zadrug v Ljubljani 1903—1928. Izdala in založila Zveza obrtnih zadrug v Ljubljani s. d. (1928)

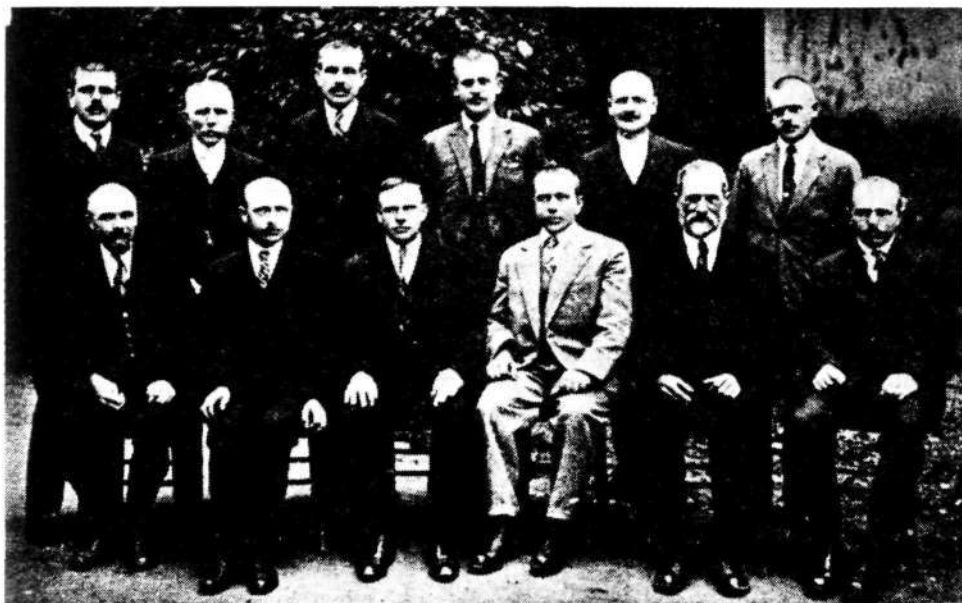
Delovanje, ki je izviralo v Loki še iz 15. stoletja, je prenehalo. Namenoma sem se omejil na lončarski ceh, ker so bili v vodstvu in med članstvom ljudje, ki so organizirali obrtnike med obema vojnoma in posebno obrtno razstavo leta 1936, ki je bila prav gotovo enkratna in neponovljiva manifestacija obrtništva med obema vojnoma.²

Obrtne zadruga kot stanovske organizacije so bile ustanovljene po določilih obrtnega reda iz leta 1859. Večkrat so ga popravljali in dopolnjevali in je v redakciji iz leta 1907 veljal do novega zakona v letu 1932. Članstvo v obrtniških združenjih je bilo obvezno. Zadruga so imele svojo višjo organizacijo v dveh splošnih in dveh strokovnih zvezah.³

Po novem zakonu so se zadruga preimenovala v obrtna združenja. Kontrolo nad njimi je izvajala Zbornica za trgovino, obrt in industrijo (TOI). Novi obrtni zakon je dopuščal tudi prostovoljne obrtniške organizacije na idejno strankarski osnovi. Leta 1937 je bilo obrtništvo v Dravski banovini organizirano v 14 banovinskih, 10 oblastnih, 96 okrožnih in 48 sreskih združenj, skupaj v 168 obrtnih združenjih.⁴

Leta 1903 je bila v Ljubljani ustanovljena Zveza obrtnih zadrug, takrat še z imenom Deželna zveza kranjskih obrtnih zadrug.⁵ K njej so pozneje pristopile z loškega področja Zadruga rokodelskih in sorodnih obrtov za Selško dolino v Železnikih, Zadruga rokodelskih in dopuščenih obrtov Žiri in Skupna rokodelska zadruga v Gorenji vasi nad Škofjo Loko.⁶

Zadruga v Železnikih so ustanovili leta 1905. Registrirana ni delovala do leta 1919, ko so jo spet oživili in pognali.⁷ Po fotografiji (sl. 1) iz okrog leta 1928

Sl. 2. Fotografija načelstva zadruga v Žireh okrog leta 1928 ali kako leto prej. Objavljena je v Spominski knjigi, posvečeni 25-letnici Zveze obrtnih zadrug v Ljubljani

so bili v vodstvu naslednji: Sedijo od leve proti desni: Matevž Klopčič, mlinar in žagar; Franc Srebrnjak, dimnikar; Jakob Primožič, čevljar; Franc Bertonec, kovač. Stojijo od leve proti desni: Jakob Kralj, sedlar; Jakob Dermota, usnjar; Franc Štibelj, kolar; Janez Kejžar, kolar; Franc Benedičič, krojač in Ignac Mlakar, soboslikar in pleskar — vsi iz Zeleznikov.⁸

Leta 1907 je bila v Novi vasi (Žiri) ustanovljena Zadruga rokodelskih in dopuščenih obrtov. Prvi načelnik je postal mizarski mojster Franc Primožič iz Nove vasi. Njegov namestnik je bil Luka Jesenko, čevljski mojster od prav tam.⁹ Če pogledamo fotografijo (sl. 2) vodstva okrog leta 1928, sedijo od leve proti desni: Lovro Šinkovec-Šinkovec, krojač (1878—1945); Matej Strlič-Čelešnik, čevljski mojster (1885—1968); Ivan Zajc-Janez, čevljski mojster (1876 do 1962); Janez Oblak-Žunarjev, komercialist (1896—1965); Matija Dolenc-Strojer, strojarski mojster (1866—1950); Franc Dolenc-Kolar, kolar (1884—1958). Stojijo: Anton Mlinar-Tone Mlinar, čevljski mojster (1886—1958); Matija Zajc-Matič, čevljski mojster (1870—1943); Anton Anzelm-Zelman, čevljski mojster (1871—1956); Jaka Demšar-Česnov, mizarski mojster (1892—1966); Janez Starman-Kovač, kovaški mojster (1874—1940), in Matevž Šorli-Mršakov, pekovski mojster (1899—?).¹⁰

Zadruga v Gorenji vasi je bila verjetno osnovana leta 1927, ko so bile iz loške zadruga izvzete občine Trata, Poljane Javorje in Oselica.¹¹

Kdaj je bilo registrirano prvo obrtno združenje v Loki, je težko reči. Leta 1909 so ustanovili Združenje krojačev in šivilj za sodni okraj Škofja Loka.¹² Leta 1911 je bila registrirana Zadruga gostilničarjev v Škofji Loki z daljšim imenom Zadruga gostilničarjev, krčmarjev, kavarnarjev, žganjetočnikov in iz-

kuharjev v Škofji Loki za sodni okraj Škofja Loka. Istega leta pa so registrirali prav takšno zadrugo v Železnikih za občine Selca, Sorica in Železniki.¹³

Sreska izpostava v Škofji Loki je leta 1933 poslala vsem županstvom seznam obrtnih zadrug. Navedene so naslednje: Zadruga rokodelskih in sorodnih obrtov v Škofji Loki za občine Škofja Loka, Stara Loka, Zminec in Sora; Zadruga rokodelskih in sorodnih obrtov v Gorenji vasi za občine Javorje, Poljane, Trata in Oselica; Zadruga rokodelskih in sorodnih obrtov v Železnikih za občine Železniki, Selca in Sorica; Zadruga krojačev v Škofji Loki za vse območje sodnega okraja Škofja Loka; Zadruga gostilničarjev Škofji Loki za občine Škofja Loka, Stara Loka, Sora, Zminec, Javorje, Poljane, Trata in Oselica; Zadruga gostilničarjev v Železnikih za občine Železniki, Selca in Sorica; Gremij trgovcev v Kranju s pododborom za področje sreske izpostave v Škofji Loki.¹⁴ Posamezne stroke so imele svoja specialna združenja predvsem v Ljubljani, večinoma v slovenskem merilu.

Vse te zadruge, ki so se pozneje preimenovala v združenja, ne smemo zamenjavati s produktivnimi (obrotnimi) zadrugami, ki jih je bilo tudi na loškem ozemlju veliko (sodarske, čevljarske, pašne, mlekarke zadruge, zadržne hranilnice, itd.).

Trgovci so bili trgovci, ne obrtniki. Bili pa so organizirani po obrtnem zakonu. Leta 1937 je bilo v Dravski banovini 28 trgovskih združenj (gremijev) v rangu sreskega načelstva. Vsa ta združenja pa je povezovala Zveza trgovskih združenj Dravske banovine v Ljubljani.¹⁵

Obrtno društvo, podružnica v Škofji Loki 1919—1920

Devetega marca 1919 je bil v Društvenem domu na Spodnjem trgu ustanovni občni zbor Obrtnega društva, podružnice v Škofji Loki.¹⁶ Korporativno so kot podružnica pristopili k obrtnemu društvu v Kranju. Iz Kranja jih je pozdravil tovariš Rebolj, iz Ljubljane pa tovariš Franchetti. Veliko obrtnikov se je udeležilo občnega zbora tudi iz obeh dolin. K društvu je pristopilo takoj 56 članov in plačalo članarino. V odbor so bili izvoljeni: Franc Babič, krojač; Ivan Kavčič, klepar; Matevž Hafner, mesar; Anton Jugovic, sedlar — vsi iz Škofje Loke; Franc Luznar, ključavničar s Kolodvora; Matija Žumer, kovač iz Železnikov; Miha Mrak, tesar in žagar iz Poljan; za namestnike pa: Franc Primožič, čevljar, in Jože Marguč, mizar, oba iz Škofje Loke. Za predsednika so izvolili Ivana Kavčiča, za namestnika Franca Babiča, tajnik je postal Anton Jugovic, blagajnik pa Matevž Hafner. Seje so imeli pri predsedniku Ivanu Kavčiču, verjetno v gostilni njegove žene v Mišnici. S prve seje so poslali protest na deželno vlado zaradi demobilizacijske šare, predvsem starega železa, ki se je nabralo na železniški postaji. Upravitelji tega materiala so se že med vojno materialno dosti dobro podprli in odborniki so zahtevali, naj jih zamenjajo pošteni ljudje. Na sejah so razpravljali o bolniški blagajni, uspeli veselici, obrtniškem zboru v Celju, seji v Ljubljani itd. Kaže, da so se finančno dosti hitro okrepili, saj so dajali celo kratkoročna posojila. Prvi občni zbor so imeli že 13. julija 1920 v gasilskem domu, takrat še v Komunu na Placu. Zapisnik ne omenja, da bi se odbor kaj spreminjal. Naslednji zapisniki niso ohranjeni.

Iz omembe tovariša E. Franchettija lahko sklepamo, da so bili povezani z Zvezo obrtnih zadrug v Ljubljani, čeprav pozneje niso navedeni med njenimi člani, tudi ne prek društva v Kranju.¹⁷ Ker arhiv po letu 1920 ni ohranjen,

ne moremo istovetiti tega društva z Zadruogo rokodelskih in sorodnih obrtov v Škofji Loki za sodni okraj Škofja Loka, ki jo omenjajo 1920 in je iz nje leta 1927 izšla Zadruga v Gorenji vasi.¹⁸

Društvo jugoslovanskih obrtnikov,
podružnica Škofja Loka
1935—1936

Dne 22. septembra 1935 je imelo v gasilskem domu ustanovni občni zbor Društvo jugoslovanskih obrtnikov, podružnica Škofja Loka.¹⁹ Na občnem zboru so prebrali naslednje pripravljajno poročilo:

Pripravljajno poročilo

Za pripravljajni odbor moram resnici na ljubo povedati, da je bilo treba precej enega preklanja proti raznim intrigam, ki so jih gotovi ljudje z vso spretnostjo razširjali med obrtništvom, kakor hitro je stopila v akcijo ideja po samostojni obrtniški organizaciji. Ampak mi smo šli svojo pravilno pot naprej.

In če je danes še kdo, ki dvomi o pravilnosti tega pokreta, bo sčasoma sprevidel, da za nas ni drugega izhoda kot v lastni organizaciji, z roko z vsemi obrtniki v državi, ali pa v popolno propast vsega obrtnega stanu. Ne rečem, da so posamezni, ki imajo prav posebne interese na tem, da ta razvoj ovirajo, namreč, da ga ovirajo samo iz lastnih interesov, za svoje osebne ambicije in prav posebne namene. Te pa bodo sčasom obrtniki spoznali in potem ne bo treba med nami nobenega preklanja več.

Mi vidimo ta pokret skoraj po vseh krajih v državi, in prav okoli nas je obrtnišтво že vse v tej organizaciji, Medvode, Št. Vid, Ljubljana, Kamnik, Kranj, Radovljica, itd., vse povsod vidimo živahno gibanje obrtnikov. In lahko se reče, da bodo kraji, kjer se obrtniki v svojo škodo temu pokretu ne bi pridružili, bodo podobni stavkolomcem med grafičarji. Takih časti pa mi Ločani ne bomo sprejeli.

Zato smo sklicali današnji občni zbor, ker se je priglasilo že toliko članov, da se društvo lahko ustanovi. Ti člani so prostovoljno prispevali din 135 za razne izdatke z pripravami, kakor kolki, pisarniške potreščine, itd.

(brez podpisa)

Na ustanovnem občnem zboru so prebrali že potrjena pravila in izvolili sledeči pripravljajni odbor: predsednik Franc Žontar, podpredsednik Karel Šinkovec, odborniki Ivan Rupar, Lovro Mlinar, Franc Gaber, Ivan Kokalj, Andrej Simončič, Ivan Hafner, Ivan Čemažar; namestniki Gabrijel Mateveber, Jože Jamnik, Franc Bozovičar; nadzornika Peter Bertoncelj, Andrej Krošelj; namestnika Avgust Blaznik in Franc Smid.

Na prvi seji so odbor nekoliko spremenili oziroma dopolnili: predsednik Franc Žontar, stavbenik; podpredsednik Karol Šinkovec, krojač; tajnik Lovro Mlinar, modelni mizar, Suha; blagajnik Gabrijel Mateveber, urar; odborniki: Franc Gaber, stavbenik, Puštal; Ivan Rupar, ključavničar; Avgust Blaznik, fotograf; Franc Bozovičar, čevljar, Andrej Simončič, mlinar; Jože Jamnik, mizar; Ivan Hafner, čevljar; Peter Bertoncelj, čevljar, Godešič. V smernicah delovanja so sklenili: »Trebja je vse obrtništvu Škofje Loke in okolice poučiti o namenih našega društva ter mu priporočiti pristop k naši podružnici. Odbor

ima dolžnost svojim članom dati nasvete, navodila, itd., v vseh zadevah, (davčnih, oblastnih, sodnijskih, i. dr.).« Seje odbora so bile največkrat pri čevljarju Ivanu Hafnerju na Spodnjem trgu, včasih v gostilni pri Otetu na Poljanski cesti, občni zbor pa v gasilskem domu. Oktobra 1935 so na seji že govorili o prireditvi obrtne razstave. Na decembrski seji je odbor sklenil, naj se je člani prostovoljno udeležijo, kolikor jim je le mogoče, priporočajo pa čimvečjo udeležbo.

Na prvem občnem zboru februarja 1936 so izvolili skoraj isti odbor. V nadzorni odbor sta prišla Peter Bertonec, čevljar z Godešiča, in Avgust Blaznik, fotograf; za namestnika Franc Šmid, krojač iz Stare Loke, in Franc Jenko, kolar z Godešiča. Izpadel je pek Andrej Krošelj. Na sejah so govorili največ o problemih v drugih podružnicah, volitvah predstavnika v zbornici TOI. Zadnja seja je bila 4. novembra 1936. Društvo ni imelo številnega članstva. Vseh članov je bilo v najboljšem obdobju dvajset. Štirje so odstopili že pred razpustom. Kljub maloštevilnemu članstvu pa društvo ni prenehalo samo od sebe. Banska uprava je razpustila Osrednje društvo jugoslovanskih obrtnikov za Dravsko banovino v Ljubljani. Podružnica po določilih členov 1, 2, 3, 3 a kot samostojno društvo ni mogla več delovati in obstajati. Po nalogu Sreskega načelstva, št. pov. 293/1 z dne 21. 11. 1936, je občina društvo likvidirala. Ker ni zapustilo financ, ampak samo arhiv, ni bilo treba postaviti skrbnika. Arhiv so shranili v občinskem uradu in se nam je tako ohranil. Društvo je bilo idejno drugega tipa in zato tudi razumemo, da ga je država likvidirala.

Prva obrtno industrijska razstava v Škofji Loki 1936

Prva obrtno industrijska razstava je bila plod skupnih prizadevanj obrtnih združenj celotnega v letu 1936 ustanovljenega političnega okraja Škofja Loka.²⁰ Tega leta je bila sreska izpostava v Škofji Loki povzdignjena v samostojno sresko načelstvo brez žirovskega dela, ki je ostal v srezu Logatec. Vključilo pa se je v razstavo Združenje obrtnikov iz Žirov. Sodelovalo je še Združenje obrtnikov iz Gorenje vasi, Zeleznikov in seveda Škofje Loke. Od ostalih združenj sta sodelovala Združenje krojačev in krojačic v Škofji Loki in Združenje gostilničarjev v Škofji Loki. Podružnica obrtnikov za Dravsko banovino ni sodelovala. O razstavi in spremljajočih prireditvah lahko izvemo iz lepo vezane knjige z naslovom: Spomin na I. obrtno industrijsko razstavo v Škofji Loki 12. 7.—16. 8. 1936. Tudi časopisi so pisali o razstavi. Za obiskovalce so pripravili ličen vodnik. Na naslovni strani dvakrat prepognjenega letaka je fotografija nove šole, kjer je bila razstava postavljena. Razstavljalci so bili navedeni po nadstropjih in prostorih.

Pokrovitelj razstave je bil dr. Marko Natlačen, ban Dravske banovine. Reprezentančni odbor je obsegal 26 pomembnih funkcionarjev iz Loke ter okolice in banovinskih predstavnikov. Pravi delovni odbor pa so sestavljali: Lovro Planina, predsednik; Jože Kavčič, podpredsednik; Pavle Okorn, tajnik; Jože Čadež, blagajnik, in člani — Anton Šubic, Jože Oblak, Andrej Krošelj, Tine Kalan, Ivan Lotrič in Andrej Ravnihar. Razstava je odlično uspela. Med obiskovalci naj navedemo kneza namestnika Pavla, kraljico Marijo, kentskega princa Georga, brata angleškega kralja. Na razstavi sta bila tudi drugi kraljevi namestnik dr. Perović in seveda ban, ki je razstavo odprl. Med razstavo so delovali še naslednji odbori: pasijonski, kulturni odsek, tombolski odbor, teh-

Sl. 3. Razstava 1936: svečano kosilo ob otvoritvi razstave. Fototeka Loškega muzeja

nični odbor, damski odbor, veselični odbor, stanovanjski odsek. Pokrovitelj pasijonskega odbora je bil mestni župnik Jernej Podbevšek, predsednik apotekar mr. Otokar Burdych, prireditelj pasijonske procesije dr. Tine Debeljak, režiser pa Pavle Okorn. Slede še ostali podpisni strokovnih sodelavcev pri tej veliki predstavi, ki so jo v Loki obnovili po 200 letih in ki naj bi postala tradicionalna. Pasijon so uprizarjali na prostoru za šolo tako, da se je na odru vrstil prizor za prizorom, kakor da se mimo gledalcev pomika sprevod. Uvodni govor je imel Francè Planina.

Kulturni odsek so sestavljali dr. Rudolf Andrejka, prof. Francè Planina, dr. Tine Debeljak, dr. Pavle Blaznik, akademski slikar France Košir in katehet Janez Veider. Plod teh piscev je bila publikacija Škofja Loka in njen okraj v luči gospodarskih in kulturnih prizadevanj. Zbornik sta uredila dr. Rudolf Andrejka in prof. Francè Planina, izdal in založil pa odbor za I. obrtno-industrijsko razstavo, Škofja Loka 1936. Zbornik je še danes odličen domoznanski priročnik.

V risalnici osnovne šole so bili razstavljeni cechovski in drugi zgodovinski obrtniški predmeti, ki jih je zbral Francè Planina. Ta zbirka je spodbudila profesorski »ceh«, da je naslednje leto ustanovil Muzejsko društvo in začel zbirati še druge predmete za Loški muzej.

Predsednik tombolskega odseka je bil Tine Kalan. Obrtna združenja sodnega okraja Škofja Loka so z velikim plakatom vabila 9. avgusta 1936 ob vsakem vremenu na veliko obrtno tombolo na Mestnem trgu. Dobitki so bili: glavni dobitnik 10.000 dinarjev, potem kompletna moderna spalnica, voz za par konj, mlin za sadje, kompleten bakren kotel za žganjekuho, moška obleka po meri, radio aparat, kuhinjska oprava, koža podplatov (crupon), vreča pšenične moke

Obrtniška zduženja sod. okraja Škofja Loka

priloga
v nedeljo 9. avgusta 1936, ob 2. uri pop.
na Mestnem trgu

Veliko obrtno TOMBOLO

DOBITKI SO:

1. Glavni dobiček Din 10.000
2. Kompletna moderna spalnica iz trdega lesa
3. Voz za par konj
4. Mlin za sadje
5. Kompletni bakren kotel za žganjekuho
6. Moška obleka po meri
7. Radio-aparat
8. Kukišniška oprava
9. Kosa podplatu (terapon)
10. Vreda plačilna märke - in še 10 raznih tombol

150 Šinkvinov, 400 tern

Dobitki bodo razstavljeni na razstavi

Tombola se vrši ob vsakem vremenu!

TABLICE po Din 3-
Kupite po različnih
časih in mestih
pri Tombolech!

Če te sreča sreča,
a dni množijo,
da te sreča
pri Tombolech!

Sl. 4. Plakat za veliko obrtno tombolo ob času razstave 1936. Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki

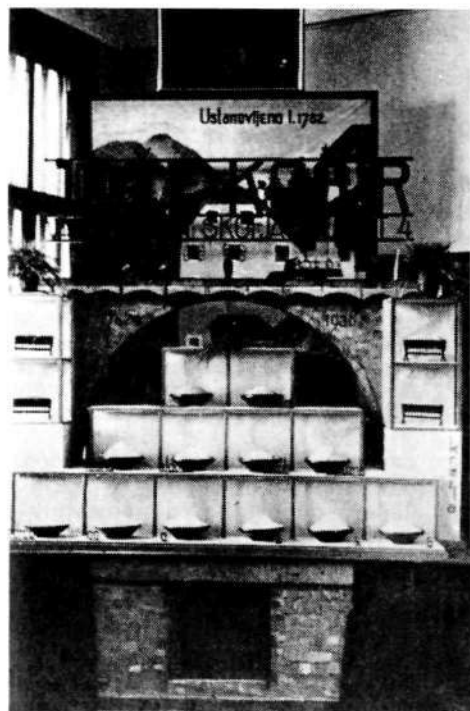
in še 10 raznih tombol. Činkvinov je bilo 150 in 400 tern. Dobitki so bili razstavljeni na razstavi.

Članov tehničnega odseka niso zapisali, prav gotovo pa so dobro opravili svoje delo. V damskem odseku so delovale predvsem soproge obrtnikov. Tudi članov veselničnega odbora in stanovanjskega odseka niso zapisali.

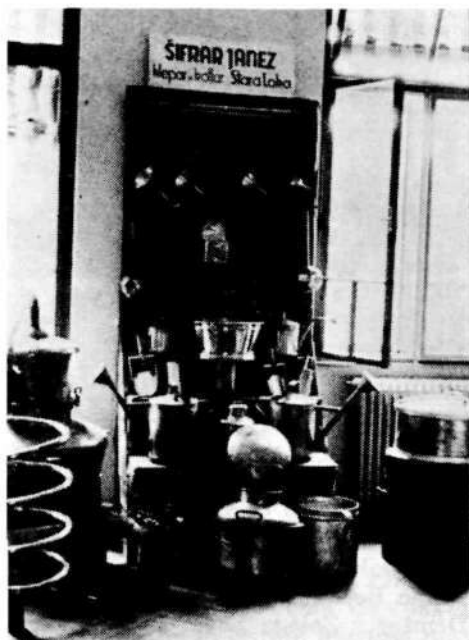
Združenje trgovcev za srez Škofja Loka v Škofji Loki 1937—1941 (1948)

Do leta 1937 so bili trgovci formalno včlanjeni v gremiju trgovcev za srez Kranj v Kranju. Že pred letom 1929 so ustanovili Pododbor gremija trgovcev v Škofji Loki, ki je deloval še v okviru kranjskega gremija. Pododbor je bil verjetno ustanovljen leta 1927, ko je bila ustanovljena tudi sreska izpostava v Škofji Loki. Pododbor je bil včlanjen v Zvezi trgovskih gremijev za Slovenijo v Ljubljani. Leta 1933 so se preimenovali v poverjenišтво gremija trgovcev. Leta 1937 so v Loki ustanovili samostojno Združenje trgovcev za srez Škofja Loka v Škofji Loki.

Spisi pododbora se začenjajo z letom 1929.²¹ Združenje je bilo dobro organizirano. Ob koncu dvajsetih let je v Loki dajal službene informacije Janez Potočnik-Mažuc v svoji trgovini z usnjem na Placu, kjer ima sedaj lokal Foto Aki, Mestni trg 30. Ko je okrog leta 1932 s trgovino prišel v konkurz, so trgovci iskali pisarno za lokal. Od leta 1931 so imeli enkrat mesečno uradne dneve kranjski tajniki v prostorih Sokolskega društva na Placu, kjer je danes TVD

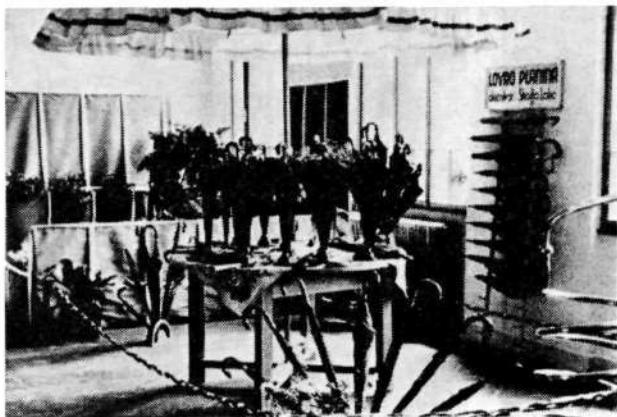
Sl. 5. Razstava 1936: Jože Košir, valjni mlin. Zgoraj slika notranjščine mlina, delo akademskega slikarja Franceta Koširja. Fototeka Loškega muzeja

Sl. 6. Razstava 1936: Janez Šifrar, klepar in kotlar. Fototeka Loškega muzeja

Partizan. Pri poslovanju so reševali kaj različne zadeve. Borili so se za obstoj telefonske zveze z železniško postajo. Bili so proti prestavitvi pošte s Placa na sedanje mesto. Pisarili so na pristojna mesta za izboljšanje ceste do Jeprce in naprej v Ljubljano. Podpirali so nove prosilce za avtobusni prevoz na tej relaciji in se zavzemali za trgovsko nadaljevalno šolo. Če je bilo dijakov premalo, so vajence pošiljali v kranjsko šolo. Oddaljenim vajencem ni bilo treba hoditi v šolo. Stanovsko so se predvsem zanimali za davčno politiko. Vabili so strokovnjake, ki so jim predavali o davčnih spremembah. V pisarni so pomagali članom pri sestavljanju davčnih napovedi in v drugih bolj kompliciranih pisarijah. Srdito so se borili proti šušmarjem in potujočim krošnjarjem. Orožnike so spodbujali s posebnimi nagradami, da so pošiljali tovrstne ovadbe. Pri vseh zadevah so bili trgovsko natančni. Trgovske učence so nagovaljali, da so kontrolirali zamujanje učiteljev pri gremijalni šoli in poročali o tem svojim gospodarjem, ki so bili funkcionarji pri gremiju. Pri izdatkih za šolo so bili sila varčni.

Loški kaplan dr. Vilko Fajdiga je pridigal, da je na svetu mnogo ljudi, ki živijo samo od žuljev drugih, trgovci pa lažejo in goljufajo. Trgovski gremij se je čutil prizadetega, češ tudi božji namestnik ne sme trgovcev obsojati kar na celem in na javnem kraju, saj ravno njemu enaki ljudje iščejo prispevke le pri trgovcih. Fajdiga naj bi vzel besedo nazaj.

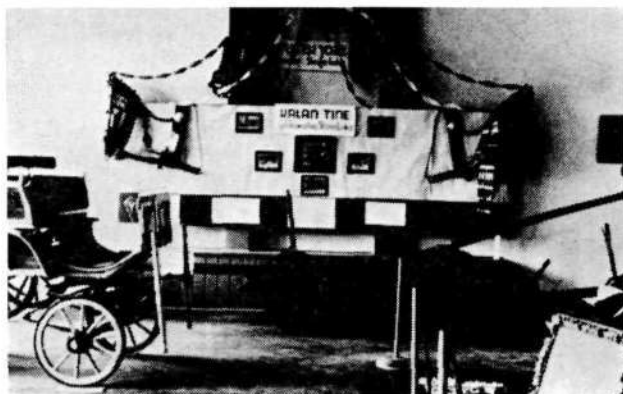
Sl. 7. Razstava 1936: Lovro Planina, dežnikar. Fototeka Loškega muzeja

Leta 1933 so na sestanku trgovcev iz Škofje Loke, Poljanske in Selške doline, predlagali zboru združenja v Kranju sledeče odbornike in namestnike: Anton Savnik, Stanko Heinrihar, Josip Deisinger, Franc Jelovčan, Gorenja vas, Karl Dolenc, Železniki, namestniki — Avgust Potočnik, Vinko Jamar, Poljane, Franc Bertoncej, Selca. V častnem odboru sta bila Konrad Pecher in Franc Demšar z Zalega Loga. V nadzorni odbor so predlagali Janka Potočnika. Vsi zgoraj navedeni odborniki in namestniki odbora, častnega in nadzornega odbora, so bili izvoljeni v pododbor oziroma poverjeništvu združenja v Škofji Loki. Loko so zastopali v centralnem kranjskem odboru Rado Thaler, Ivan Bergant, Stara Loka, Franc Dolenc ml., Stara Loka, Marija Kašman in namestnika Valentin Debeljak in Angela Zihlerl. Po letu 1934 se v odboru omenjajo še Jožko Veber s Trate, Jože Hafner, Franc Benedik iz Dolenje vasi.

Podružništvo s Kranjem nekaterim ni bilo všeč. Po letu 1936, ko je bilo ustanovljeno samostojno sresko načelstvo v Škofji Loki, pa tudi ni bilo več nujno. Od zgoraj navedenih odbornikov so leta 1937 sestavili pripravljalni odbor za ustanovitev samostojnega združenja. Spisi samostojnega združenja niso ohranjeni, razen arhiva lesnega odseka. Ze leta 1937 so sestavili pravila lesnega odseka pri Združenju trgovcev v Škofji Loki. Ta odsek so sestavljali: predsednik Franc Benedik, podpredsednik Franc Žebre, člani sekcije pa Jožko Veber, Ivan Habjan, Josip Globočnik, Železniki, Jože Hafner, Jurij Stanonik in Franc Dolenc. Odsek je bil včlanjen v Osrednjem lesnem odseku pri Zvezi trgovskih združenj v Ljubljani.

Veliko zvemo o združenju iz tiskanega poročila za leto 1939, ki je izšlo v Loki leta 1940. V knjižici opisujejo celotno triletno poslovanje, tako odcep od Kranja, ki v začetku ni bil tako prepričljiv, pa se je pokazal za pravilnega. Pripravljalnemu odboru v februarju 1937 je sledil ustanovni občni zbor v marcu in prva redna skupščina v maju. S Kranjem so si medsebojno razdelili premoženje. Skupna jim je ostala trgovska šola. Zaradi ugleda in večje učinkovitosti so odprli svoj lokal na Mestnem trgu št. 36, kjer je danes trafik. Pisarno sta uporabljala tudi škofjeloški Francoski krožek in Tujsko prometno društvo (danes Turistično društvo). Konec leta 1939 so imeli včlanjenih 120 trgovin z mešanim blagom in 32 z lesom. Ostalih vrst trgovin je bilo manj. Vseh trgovskih dovoljenj je bilo 247. Pri združenju je bilo registriranih 58 trgovskih po-

Sl. 8. Razstava 1936: Jože Tušek, sedlar in Tine Kalkan, splošno kovaštvo. Fototeka Loškega muzeja

močnikov in 22 učencev. Upravo so leta 1939/40 sestavljali: predsednik Franc Žebre, podpredsednik Avgust Potočnik, člani — Franc Benedik, Rado Thaler, Jožko Veber, Ivan Avguštin, Ivan Mlakar, Stanko Heinrihar, Franc Jelovčan. Nadzorni odbor so sestavljali: Anton Savnik, Janko Bogataj, Rihard Kramar.

Medvojno delovanje obrtnih združenj iz arhivskega gradiva ni razvidno. Združenje trgovcev v Škofji Loki je imelo svoj obnovitveni občni zbor 30. 1. 1946 v Kulturnem domu v Škofji Loki. Za predsednika so izvolili Martina Savnika. Podpredsednik je postal Franc Žebre, odborniki pa Avgust Potočnik, Lado Finžgar, Marija Ješe, Anton Šubic, vsi iz Škofje Loke, ter Ivan Bergant iz Stare Loke in Jožko Veber s Trate. Za Železnike je bila izvoljena Cirila Bogataj, Selca je predstavljal Janko Šmid, Žiri Janko Erznožnik, Gorenjo vas Rajko Jelovčan in Poljane Lado Jamar. V nadzornem odboru sta bila Rihard Kramar in Jože Krašovec, oba iz Škofje Loke. Nadaljnja usoda Združenja trgovcev ni razvidna. Trgovina je že postopno prehajala v družbeni sektor. Proces podružabljanja je bil končan do leta 1948.²²

Združenje obrtnikov 1945—1950 (1956)

Po vojni je bilo ustanovljeno Okrajno združenje obrtnikov, ki je imelo na področju okraja Škofja Loka še sedem poverjeništev.²³ Leta 1948 je bil ukinjen okraj Škofja Loka. Z odločbo Okrajnega ljudskega odbora Kranj, št. I/625 z dne 27. 7. 1950, je bilo Obrtno združenje v Škofji Loki likvidirano.²⁴ V likvidacijsko komisijo so bili imenovani Ivan Čemažar, kolar, Forme; Jožko Cadež, čevljar, Škofja Loka, in Alojz Bernik, glavnikar, Škofja Loka, ter predstavnik Obrtne zbornice v Kranju. Likvidacijska komisija je naslednje leto sestavila začetno likvidacijsko bilanco. Likvidacijski postopek se je vlekel do leta 1956, ko se je Združenje obrtnikov na izrednem občnem zboru v risalnici vajenske šole (osnovne šole Petra Kavčiča, danes o. p.) razšlo. Celotno premoženje, inventar in arhiv, je prevzela Obrtna zbornica v Kranju. Inventarja in gotovine je bilo zanemarljivo malo, obstajala pa je parcela, ki so jo kupili obrtniki kot rento za zidavo svojega doma. Po kupni pogodbi iz leta 1948 so obrtniki kupili del travnika, parcelna številka 29/9, s površino 8894 m² v katastrski občini Puštal. Parcelo je prodala Hilda Svoboda in zanjo so odprli nov zemljeknjižni vložek številka 343. Parcela je ležala na desnem bregu Sore že blizu mostu v

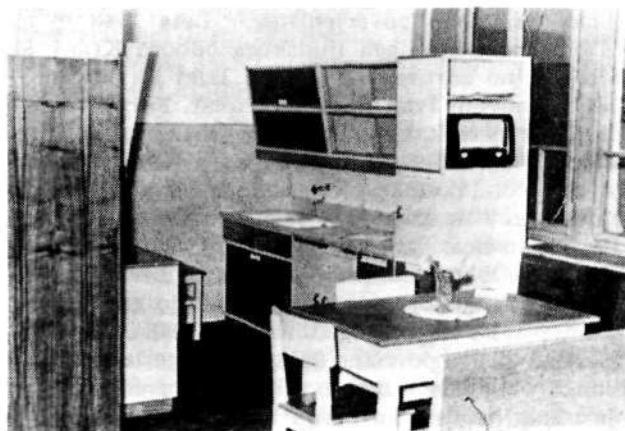

Sl. 9. Razstava 1956: Jože Peternelj, mizarstvo Škofja Loka. ZAL, Enota v Škofji Loki (fond Gospodarska razstava 1956)

Hosti. Po likvidaciji združenja je parcela prešla v občinsko last. Občina jo je leta 1963 zamenjala v privatno lastništvo. S posebno občinsko odločbo so bili potem razrešeni še člani likvidacijske komisije. Loški obrtniki pa so si v okviru Obrtne zbornice v Kranju organizirali poseben pododbor.

Gospodarska razstava 1956

Pobudo za prvo povojno gospodarsko razstavo v Škofji Loki od 14. do 22. julija 1956 je dala občina, njen svet za gospodarstvo.²⁵ Že na oktobrski seji 1955 so sklenili, da priredijo takšno razstavo. Občinski ljudski odbor je imenoval 25-članski razstavni odbor. Predsednik je postal France Kavčič, direktor Šeširja; podpredsednik Vladimir Logar, direktor Motorja in predsednik sveta za gospodarstvo; tajnik Janko Pibernik, načelnik oddelka za gospodarstvo in komunalne zadeve pri občini; blagajnik je bil Silvo Marguč, direktor Komunalne banke. V pododbore so izvolili: za industrijo Vladimirja Logarja; za obrt Lovra Planino, dežnikarja; za trgovino in gostinstvo Jožeta Babiča, direktorja Železnine; za kmetijstvo Ivana Hafnerja iz Kmetijske zadruge; za turizem in

Sl. 10. Razstava 1956: Janez Tavčar, pohištveno in stavbno mizarstvo Forme pri Škofji Loki. ZAL, Enota v Škofji Loki

Sl. 11. Razstava 1956: glavnikarji Alojz Bernik, Jakob Žitnik in Alojz Hafner. ZAL, Enota v Škofji Loki

promet Vena Doljaka, direktorja Transturista. Za kulturni del razstave in za propagando je skrbel Ivo Puhar, tržni inšpektor na okraju Kranj; za ureditev publikacije Branko Berčič, bibliotekar v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani; za razstavne prostore Franc Jakič, direktor Komunalnega podjetja; za modno revijo Vinko Primožič, poslovodja Kroja; in za veselčni prostor Viktor Brifach.

Odbor si je dal izdelati štampiljko z loškim grbom v sredini. »Prva povojna« — so v naslovu štampiljke izpustili. Na razstavo so vabili velik plakat in posebni manjši letaki z naslednjim besedilom: Prikaz gospodarske dejavnosti Škofje Loke, Selške in Poljanske doline. Industrija, kmetijstvo, trgovina, obrt, gostinstvo. Gorenjska lovška razstava, filatelistična razstava slikarska razstava, delo družbenih organizacij. Modna revija. Veseli večer. V gledališču so sočasno igrali Pera Budaka, Klopčič. Vsi pododbori so dobro delovali. Omenim naj le uspelo modno revijo in razstavo živine. Modno revijo so ponovili tudi v Kranju. Kot trajen dokument je izšel odličen prospekt Loke in obeh dolin z bogatim tekstom prof. Franceta Planine in reklamnimi vložki podjetij. Sodelovanje filatelistov je razstavi prineslo slavnostni poštni žig.

Sl. 12. Razstava 1956: živalska razstava na Podnu; v ozadju obzidje kapucinskega vrta. ZAL, Enota v Škofji Loki

Razstavljalcev je bilo 49, od tega 14 podjetij, 9 obrtnih podjetij, 4 trgovine, 1 ustanova, 5 kmetijskih zadrug, 3 združna podjetja in 13 privatnikov. Med pripravo na razstavo so prireditelji tudi po osebnih zvezah iskali sodelovanje privatnikov. Takratno mišljenje je bilo, da privatna obrt nazaduje. Čas je pospeševal industrijo oziroma družbeno obrt.

V mnogočem se je razstava zgledovala po predvojni vzornici. Prostori so bili prav tako v šoli in pred šolo. Število obiskovalcev je bilo leta 1956 nekaj čez 7000, pred dvajsetimi leti pa nad 10.000. Tudi finančno je bila razstava leta 1956 manj uspešna.

OPOMBE

¹ Dr. Rudolf Andrejka, Škofjeloški cehi, *Škofja Loka in njen okraj v luči gospodarskih in kulturnih prizadevanj*, Škofja Loka 1936, str. 18—24.

² Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki (v nadaljevanju ZAL Šk. L.), čevljarški ceh, ustanovljen 1459, ohranjena je ena škatla gradiva med leti 1591—1930; kovaški ceh, ustanovljen sredi 15. stoletja, ohranjeno je gradivo med leti 1568—1867; lončarski ceh, ustanovljen 1511, ohranjena je ena škatla gradiva med leti 1522—1940; pekovski ceh, ohranjena je ena mapa gradiva med leti 1651—1783; razni drugi cehi, ohranjena je ena mapa gradiva med leti 1659—1869.

³ *Spominska knjiga, posvečena petindvajsetletnici Zveze obrtnih zadrug v Ljubljani 1903—1928*, izdala in založila Zveza obrtnih zadrug v Ljubljani s. d. (1928), str. 22.

⁴ *Krajevni leksikon Dravske banovine*, Ljubljana 1937, str. 58.

⁵ Opomba ad 3., passim.

⁶ Opomba ad 3., str. 16.

⁷ Opomba ad 3., str. 81—82.

⁸ Fotografirane so mi identificirali pri Muzejskem društvu v Železnikih. Najlepša hvala.

⁹ Marija Stanonik, *Razvoj čevljarstva v Žireh, Zbornik Alpine — 30 let tovarne obutve Žiri*, str. 26. Žiri 1977.

¹⁰ Fotografirane je posredoval Alfonz Zajec, Cesta XXXI, divizije 29, Dobračeva, Žiri. Najlepša hvala.

¹¹ Arhiv Slovenije, Ljubljana, (AS), Banovinski arhiv VIII. konvolut št. 307, 308, 312; Okrožni odbor obrtnih združenj v Ljubljani, fasc. št. 5.

¹² *Prva povojna razstava obrtnih dejavnosti občine Škofja Loka*, Obrtno združenje Škofja Loka, 1983, str. 7.

¹³ Opomba ad 11.

¹⁴ ZAL Šk. L., Občina Škofja Loka, fasc. 143.

¹⁵ Opomba ad 4, str. 56.

¹⁶ ZAL Šk. L., Podružnica obrtnega društva v Škofji Loki. Ohranjena je ena mapa gradiva iz let 1919—1920 z zapisniki ustanovnega in prvega občnega zbora in vmesnih odborovih sej.

¹⁷ Opomba ad 3. Brivski mojster Engelbert Franchetti je bil eden izmed za- služnih mož pri Zvezi obrtnih zadrug v Ljubljani in pozneje častni načelnik.

¹⁸ Opomba ad 11.

¹⁹ ZAL Šk. L., Društvo jugoslovanskih obrtnikov za Dravsko banovino, po- družnica Škofja Loka, 1935—1936. Gradiva je za eno mapo. Obsega društvena pra- vila, sejne zapisnike, blagajniško knjigo s prilogami in seznam članov. Likvidacija društva je ohranjena v starem občinskem arhivu, fasc. št. 143.

²⁰ ZAL Šk. L. *Spomin na I. obrtno industrijsko razstavo v Škofji Loki, 12. 7. do 16. 8. 1936*. Tak je naslov reprezentančne zlato obrezane podpisane knjige z vezenimi platnicami. V nji so podpisi slavnih obiskovalcev, kneza Pavla, angleškega princa

Jurija, kraljice Marije, itd. Posebej so ohranjeni tudi izrezki o razstavi iz takratnega časopisja.

²¹ ZAL Šk. L., Združenje trgovcev za srez Škofja Loka v Škofji Loki. Ohranjena je ena škatla gradiva. Posebno so zanimivi spisi lesnega odseka, kjer so bili včlanjeni trgovci z lesom, ki so bili nekateri na loškem področju kar močni in so merili količine blaga že na vagone.

²² ZAL Šk. L., Mestni ljudski odbor Škofja Loka, fasc. št. 10, spis št. 25/1946.

²³ Opomba ad 12, str. 8.

²⁴ ZAL Šk. L., Občinski ljudski odbor Škofja Loka, fasc. št. 13, spis št. 68/1956.

²⁵ ZAL Šk. L., Gospodarska razstava 1956. Ohranjeni sta dve škatli gradiva in precej fotografij, posebno modne revije Kroja.

Zusammenfassung

DIE VORFAHREN DER HANDWERKERVEREINIGUNG IN ŠKOFJA LOKA

In der Vereinsform erhielten sich die Zünfte in Šk. Loka bis hin zum letzten Krieg. Die Schuhmacher treffen sich heute noch jährlich und sie tragen sich in ein altes Urbar ein. Die Handwerkervereine im heutigen Sinne kamen im Gebiet von Škofja Loka schon vor dem Ersten Weltkrieg auf. Die ersten waren wahrscheinlich die Schneider und die Näherinnen im Jahre 1909. Sie waren für den ganzen Gerichtsbezirk Škofja Loka organisiert. Im Jahre 1911 organisierten sich die Gastwirte in Škofja Loka und in Železniki. Zwischen den beiden Kriegen gab es allgemeine Handwerkervereine in Škofja Loka, in Železniki, Gorenja vas und in Žiri. Im Jahre 1936 organisierten alle Vereine anlässlich der Eröffnung des Bezirkspräsidiums in Šk. Loka eine gelungene gewerblich — industrielle Ausstellung. Eine kurze Zeit lang im Jahre 1935/36 gab es auch eine Filiale des Handwerkervereins, die die Handwerker nicht nach den Fachgebieten, sondern nach der politischen Einstellung versammelte. Durch die Regimewechsel war ihre Zeit nur von kurzer Dauer. Die Kaufleute besaßen schon vor 1937 eine Filiale im Rahmen der Handelsvereinigung in Kranj. Von 1937 bis 1941 hatten sie in Škofja Loka eine selbstständige Vereinigung innerhalb der Bezirksgrenzen. Die zwischenkriegliche Tätigkeit des Handelsvereins und der Handwerkervereinigungen ist nicht vernehmbar. Nach dem Krieg wurde die Bezirksvereinigung der Gewerbetreibenden wieder erneuert, doch im Jahre 1950 beendet. Die Liquidation dauerte bis 1956. Die Gewerbetreibenden schlossen sich der Handwerkerkammer in Kranj als eigener Unterausschuß an. Die Handwerkervereinigung Škofja Loka mit mehreren Sektionen arbeitet ab dem Jahr 1976.